

Tipografia i modernitat

En plena voràgine d'aberracions estètiques perpetrades amb la incontinència tipogràfica que propicia l'autoedició, sembla imprescindible una obra com aquesta que analitza la importància històrica de la tipografia com a estímul per al desenvolupament de la modernitat.

TIPOGRAFIA MODERNA.
UN ENSAYO HISTÓRICO CRÍTICO

ROBIN KINROSS

TRADUCCIÓ DE CARLOS GARCIA ARANDA

293 PÀGINES / 978-84-96657-09-0 / 28 EUROS

CAMPGRÀFIC EDITORS, VALÈNCIA, 2008

Es tracta d'un treball erudit i trencador en el qual, ja de bon començament, s'emfatitza el seu caràcter d'assaig, en el sentit d'intent: un intent de canviar l'enfocament de la història de la tipografia limitada fins ara, en paraules de l'autor, «a la reproducció de productes i als ritus d'admiració i de reprovació que l'acompanyen». Així, contra la tendència historiogràfica generalitzada que centra el seu discurs en la tipografia tradicional i reserva per a la tipografia moderna un paper subsidiari i inconnex, Kinross tracta de demostrar que existeixen «elements moderns en allò que s'ha considerat com a tradicional i que al seu torn existeix una tradició darrere del que s'ha considerat únicament com a modern». Per a dur a terme aquests propòsits, l'autor desvia l'atenció del producte —els caràcters tipogràfics— al procés de producció, les convencions culturals que el susciten i la ideologia que desemboca en la creació d'un determinat estil tipogràfic.

Kinross inicia la seua anàlisi en els orígens il·lustrats de la tipografia moderna quan comencen a separar-se les figures de l'impressor i el tipògraf i apareixen les primeres iniciatives per ordenar i racionalitzar la pràctica tipogràfica. Després tracta l'evolució que experimenta aquesta pràctica al llarg del segle XIX amb la introducció de la maquinària motoritzada i la consegüent indus-

trialització; un procés que comportaria primer, segons el paradigma historiogràfic més estès, una notori descens en la qualitat de la producció i, des-

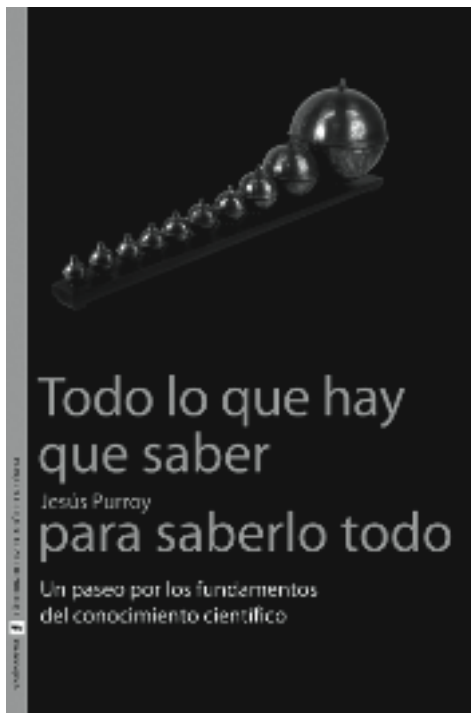
prés, una regeneració. Kinross critica la superficialitat d'aquest paradigma i, al llarg de diversos capítols, el combat amb un argumentari on destaca la dialèctica entre tradició i modernitat que protagonitza tot el segle, la complexitat dels canvis ideològics que s'hi esdevenen i la irrupció dels primers símptomes del gran canvi que es materialitzarà definitivament al segle XX: sortida de la tipografia de l'àmbit del llibre, desenvolupament de noves formes de lletra i introducció de nous mètodes de reproducció. Aquest canvi, anomenat Nova Tipografia, aglutina en la seua formulació ideològica consideracions socials i qüestions formals i fixa les bases del disseny gràfic contemporani, «la modernitat després del moviment modern», en paraules de l'autor que dedica bona part de l'epígraf d'aquest títol a l'escrutini de les aportacions tipogràfiques de la informàtica —i a fer palés el seu escepticisme davant la presumpta «democratització de la tipografia» que aquesta hauria propiciat.

Un complet mostari d'exemples tipogràfics i una rigorosa anàlisi de les fonts consultades enllesteixen un estudi apassionant i altament suggeridor.

□ Josep Vicent Frechina
Lletres Valencianes, n° 25

Un biòleg front als fonaments de la ciència

L'estudi de la metodologia i els fonaments de la ciència contemporània han estat tractats per un gran nombre d'autors de procedències acadèmiques ben diverses. Tanmateix, aquell interès no sempre s'ha traslladat al gran públic amb la intensitat que seria desitjable. Segons afirma Purroy, aquest és l'objectiu que persegueix aquest llibre.

TUDO LO QUE HAY QUE SABER PARA SABERLO TUDO

JESÚS PURROY

PREMI EUROPEU DE DIVULGACIÓ CIENTÍFICA ESTUDI GENERAL 2007

COL·LECCIÓ «SIN FRONTERAS»

154 PÀGINES / 978-84-370-7093-3 / 14 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

Amb *Todo lo que hay que saber para saberlo todo*, el biòleg Jesús Purroy fa la seua aportació per apropar el gran públic a aquella concepció de la ciència que impera entre els professionals de les ciències naturals. Aquest llibre pren com a punt de partida la idea que la ciència és l'únic tipus de coneixement racional i, així, tracta de donar al lector algunes claus que li permetrien comprendre com funciona aquest tipus de coneixement. Purroy destaca la dificultat per donar una definició precisa d'allò que és ciència i opta per plantejar allò que, en la seua opinió, no hauria de ser considerat un coneixement científic. D'aquesta manera, al llarg del text va construir les fronteres disciplinàries que haurien de delimitar allò que cauria dins el coneixement científic i allò que hom hauria de considerar pseudociència, religió o altres tipus de sabers.

En el seu recorregut pels fonaments de la ciència, Purroy destaca, entre altres qüestions: les particularitats de l'explicació científica; la centralitat de la falsació d'hipòtesis dins el mètode científic; el caràcter únic del debat científic; la regulació ètica de les pràctiques científiques i les característiques fonamentals de la comunicació en ciència. Totes aquestes qüestions les tracta per incloure tota una sèrie de consells que el lector hauria de tenir presents per identificar allò que és, en l'opinió de l'autor, un coneixement científic. Uns consells a través dels quals l'autor aprofita per a emprar un estil més directe que l'apropa al lector i que fa el text de més fàcil lectura.

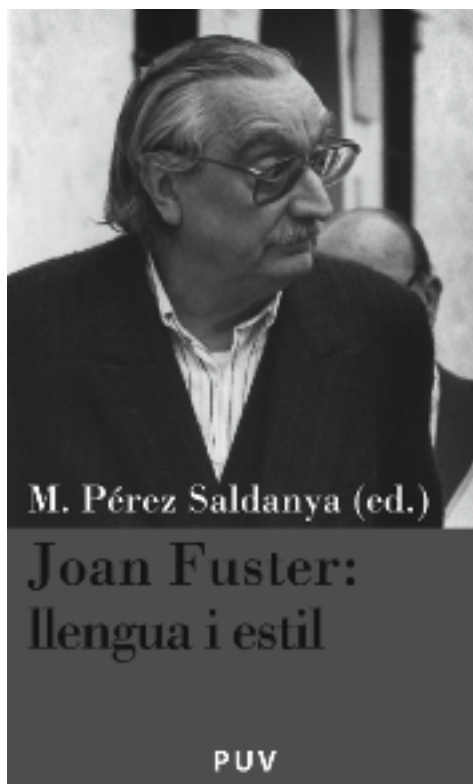
D'altra banda, s'hi identifica, de manera implícita, una separació entre la «bona ciència» i allò que podríem considerar «mala ciència». En aquest sentit, l'autor planteja que la història de la ciència inclou tota una sèrie d'episodis protagonitzats per investigadors que, en les seues investigacions, hi feren prevaldre els seus interessos polítics, socials o econòmics per acabar practicant una mala ciència. Tanmateix, en contraposició a aquesta última, hi hauria una ciència que funcionaria al marge de qualsevol tipus de condicionant de caire social o cultural; sempre moguda per la vo-

luntat de conèixer més sobre el funcionament d'aquest món en el qual vivim. Amb aquest tipus de raonament, tot i que l'autor diu defugir la idealització de la ciència, es reforça aquesta visió mítica i positivista d'una ciència que sempre tendiria cap a un progrés lineal o exponencial, que podria funcionar al marge dels condicionants polítics, socials, culturals i econòmics i que, per descomptat, constituïria un tipus de coneixement diferent als altres i, sobretot, superior. D'aquesta manera, ens trobem amb un text altament ideològic que s'alinea amb un tipus de pensament que oscil·la entre els postulats popperians i kuhnians. Un tipus de pensament, d'altra banda, que encara avui preval entre els professionals de les ciències naturals. El llibre de Purroy resulta valuós per a apropar-nos a aquests darrers professionals. Tanmateix, la lectura del llibre encara resultaria més gratificant si anés acompanyada de la d'altres estudis més documentats, com ara els del clàssic Ludwik Fleck o els més recents de Steven Shapin, Bruno Latour, Harry Collins o Trevor Pinch.

□ *Ximo Guillem-Llobat*
Letres Valencianes, n° 25

Llengua i estil en Joan Fuster

Joan Fuster: llengua i estil aplega les intervencions dels ponents que van participar en la V Jornada Joan Fuster, coordinada per Manuel Pérez Saldanya. Tots ells van analitzar, des de diverses perspectives, els recursos lingüístics i estilístics que caracteritzen els assaigs de Fuster.

JOAN FUSTER: LLENGUA I ESTIL

M. PÉREZ SALDANYA (ED.)

125 PÀGINES / 978-84-370-7145-9 / 10 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

Una bona part de l'interés i la fascinació que els assaigs de Fuster produeixen en molts lectors tenen el seu origen en l'experiència d'entrar en contacte amb una veu personal molt individualitzada, que es manté inconfusible al llarg de tota la seua obra i que aconsegueix de mantenir un to de diàleg molt acostat al lector. Aquesta veu, a més, planteja la gran varietat de temes que tracta com una indagació i això crea una intriga que s'apodera del lector com si estiguera llegint una novel·la policíaca. Aquests aspectes formals o estilístics de l'obra de Fuster, molt relacionats amb alguns dels punts centrals del seu pensament, van ser analitzats pels ponents que van participar en la V Jornada Joan Fuster, organitzada per la Càtedra Joan Fuster de la Universitat de València que, des de la seua creació el 1993, està portant una tasca sostin-

guda de difusió i estudi de l'obra de Fuster. Les intervencions d'aquesta jornada les podem llegir ara en el volum *Joan Fuster: llengua i estil*.

En l'estudi que obri aquest volum, «Els mots de Joan Fuster», Vicent Salvador identifica, a partir del *Diccionari per a ociosos*, alguns dels mots clau que assenyalen el nucli del pensament humanista de Fuster, i destaca, com un dels procediments principals de la retòrica de Fuster, el gust per confrontar mots de registres diferents, una estratègia que contribueix a «desfamiliaritzar» la seua escriptura. Aquesta prevenció o suspicàcia es revela de manera explícita en molts dels assaigs del *Diccionari* dedicats a reflexionar sobre el significat d'algunes paraules, en un intent de desinfectar els mots de la tribu de metafísica i de mistificacions.

Jordi Ginebra, en «Joan Fuster i la llengua estàndard», resumeix la concepció que tenia Fuster de l'estàndard del català: un model funcional on les característiques dialectals havien de quedar neutralitzades. Res a veure, per tant, amb reivindicacions de la *riquesa* que alguns creuen trobar en la diversitat geogràfica de la llengua.

Enric Sòria, en «Quaestiones et disputationes», insisteix en la relació que hi ha entre la concepció de l'assaig fuste-

rià i el seu estil. Sòria subratlla el que ell anomena «el caràcter extraordinàriament desconfiat del discurs de Fuster: antidogmàtic i antimetafísic», que tendeix a veure maniobres i fal·làcies per tot arreu. Aquest tret té un pes enorme en procediments habituals de l'estil fusterià, com la cautela i la ironia, la insolència i la desacreditació. L'escepticisme, però, va de costat amb una confiança en la virtut higiènica de la raonabilitat en el discurs. El mateix model de prosa de Fuster, clar i amé, és una afirmació d'aquesta confiança.

Amadeu Viana, en «Ironies de Babel. L'escriptura indirecta en Joan Fuster», analitza, en el que és potser l'assaig més tediosament acadèmic del volum, de quines maneres actua la ironia de Fuster per descobrir les contradiccions i els artificis del discurs.

Finalment, Donatella Siviero, traductora a l'italià de *Diccionari per a ociosos*, tanca aquest volum amb «Llegir i traduir Joan Fuster». Contra el que promet el títol, Siviero no parla de la seua experiència com a traductora, sinó que ens ofereix una síntesi de les característiques més importants de l'obra assagística de Fuster.

□ Enric Iborra

Lletres Valencianes, nº 25

Amb Déu, però sense ciris

Simone Weil (1909-1943) concentra, ella sola, moltes de les contradiccions espirituals del final de la modernitat. No debades va nèixer en una família jueva agnòstica, va fer la nostra guerra amb Durruti i diu que va sentir íntimament la veu de Crist.

**AUTOBIOGRAFIA ESPIRITUAL I
ALTRES ESCRITS DE MARSELLA**

SIMONE WEIL

COL·LECCIÓ RENT», 3

140 PÀGINES | 978-84-96545-79-3 | 12 EUROS

EDITORIAL DENES, PAIPORTA, 2008

D'algú que s'incorpora a la columna Durruti al front d'Aragó com a brigadista internacional per a lluitar contra l'amenaça de la clerical·la feixista no esperariem veure'l ara editat primorosament en una flamant col·lecció de literatura cristiana. L'editorial Denes, però, ha decidit obrir la seua nova sèrie d'obres pies –Rent– amb tres autors d'alguna manera heterodoxos: John Henry Newman (de qui publiquen *En el món, però no del món*), Martí Domínguez (autor d'*Isaïes, profeta de Nadal*) i la ja esmentada Simone Weil, de qui s'apleguen diferents textos sota el títol d'*Autobiografia espiritual i altres escrits de Marsella*.

En realitat, la tria és encertada i molt estimulant. John Henry Newman (1801-1890), actualment postulat per a la canonització, va ser un convers de l'anglicanisme al catolicisme, un home molt influent al seu temps, les doctrines del qual tenen l'encant de la fermesa de sentir-se

minoritari (catòlic entre anglicans) i creure's en possessió d'una veritat punyent.

De Martí Domínguez (1908-1984), al seu torn, poc podem dir ja que el lector no coneix. També ell resultà un «traïdor» per a la seua classe –la burgesia capitalina valenciana–, tot i que la seua única traïdoria va consistir a dir en veu alta el que molts pensaven sobre la relació del franquisme amb València després de la riuada del 57. La claredat li va valdre l'ostracisme, però també l'estima de diverses generacions de valencians no contaminats per les toxines doctrinals de la dictadura.

Simone Weil (1909-1943), en fi, és en ella mateixa un sismògraf sensible de les contradiccions ideològiques i espirituals de la primera meitat del segle XX (aquella que ens proporcionaria les històries de terror i de solidaritat més emotives que encara ara ens parlen). Al capdavall, sembla insòlit –i més en els temps que corren ara– tindre notícia d'un cristià que va lluitar fusell en mà contra el feixisme teocràtic i el nazisme pagà, o que se n'anara a treballar a una fàbrica per a conèixer de primera mà les condicions de la vida obrera (la dels anys 30!). Si una persona així ens vol parlar després de Crist, no hi ha dubte que, com a mínim, mereixerà ser escoltada.

Simone Weil creia sincerament que la representació de Déu i del poder mereixia

una crítica radical. Per a ella el cristianisme no era res relacionat amb multituds embafores a la plaça de Sant Pere, bisbes amb anells d'or a les dues mans i una parafernàlia espantosa. La seua concepció del que era ser cristià es referia més bé a una experiència inefable, que l'hauria duta a la mística de no ser perquè, probablement, era massa intel·lectual. En les seues paraules: «Sabia molt bé que la meua concepció de la vida era cristiana i, per això, mai m'havia vingut al cap la idea d'entrar en el cristianisme. Tenia la impressió d'haver-hi nascut dins. Però afegir el dogma a aquesta concepció de la vida sense sentir-me obligada per una evidència, m'hauria semblat una falta de probitat» (de la carta al dominic Joseph-Marie Perrin).

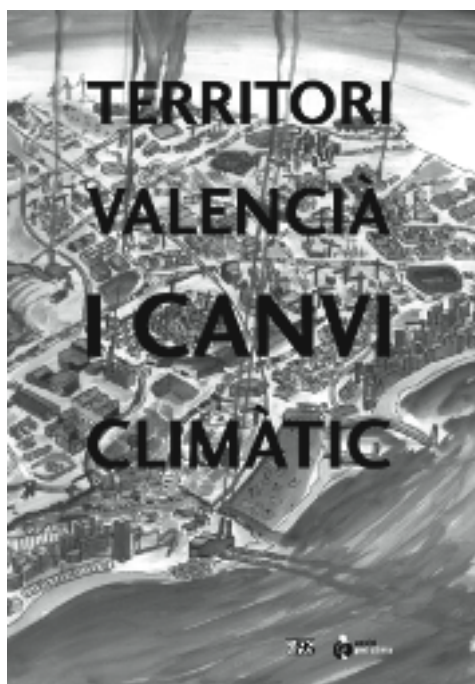
Resulta cusiós que una persona amb aquestes vivències no arribara mai a ser batejada (amb la qual cosa va restar fora del «club» catòlic). En realitat, però, això té un sentit. Només des del llindar de la catedral es comprén bé la missa; només en els marges del Nou Testament s'entén completament el missatge. Sense aquesta reticència, segurament, hi ha beateria, però de cap manera pot haver religió.

□ *Victor Cotlliure*

Lletres Valencianes, n° 25

Acció local contra el canvi global

El col·lectiu *Acció pel Clima* es presenta davant la societat amb una publicació que alerta sobre les implicacions del model territorial valencià sobre el medi natural, tot inserint aquests riscos en l'escenari de canvi climàtic d'escala planetària.

TERRITORI VALENCIÀ I CANVI CLIMÀTIC
ACCIÓ PEL CLIMA

84 PÀGINES / 978-84-9551-062-4 / 10 EUROS

EDICIONS 96, CARCAIXENT, 2008

Durant la passada dècada i mitja hem assistit, en l'àmbit internacional, a una presa de consciència generalitzada sobre els riscos ambientals, econòmics i humans que pot generar l'actual escenari de canvi climàtic. Però en paral·lel, durant aquest mateix període hem presenciat, al territori valencià, un intens procés d'urbanització que, a més d'alterar notablement alguns paisatges, ha anat acompanyat d'un important increment del consum energètic i de les emissions de diòxid de carboni.

Hi ha, per tant, una considerable contradicció entre l'acció local i els canvis globals, entre uns processos territorials accelerats i uns discursos oficials confusos, als quals es dona un ús del terme «sostenibilitat» tan profús com vacu. La preocupació per aquesta manca de coherència donà origen a la constitució, a la tardor de 2007, de la coordinadora Acció pel Clima, un

col·lectiu format per diversos grups ecologistes, organitzacions socials i altres entitats de caràcter progressista d'àmbit valencià.

Amb aquesta publicació, Acció pel Clima planteja explícitament l'objectiu de capgirar les polítiques territorials i ambientals de la Comunitat Valenciana, a la recerca d'un model més ajustat als principis de sostenibilitat i a les exigències generades per un escenari climàtic preocupant. L'obra pretén justificar la necessitat de l'elaboració d'una estratègia valenciana contra el canvi climàtic, la qual, al seu entendre, ha de passar per una transformació radical del model de desenvolupament territorial.

De la mateixa manera que les administracions de la democràcia van haver de fer front a les factures ambientals impagades pel «desarrollismo» dels anys seixanta, en forma de serveis públics, depuradores, col·lectors o zones verdes, els autors de l'obra plantegen el deute que ara estem generant per a les generacions futures. Una sola xifra, elaborada a partir dels càlculs de l'empremta ecològica, ens dóna l'abast d'aquesta insostenibilitat: el territori valencià consumeix els recursos de set comunitats valencianes per mantenir el seu nivell de vida.

S'hi reuneixen en total tretze articles d'autors que, des de diferents àmbits

temàtics i professionals, han mostrat en els darrers anys una posició crítica devers el model de desenvolupament valencià. Signen, entre d'altres, professors, investigadors i divulgadors com Ricardo Almenar, Emèrit Bono, Josep Sorribes, Carles Dolç, Francesc La Roca, Artemi Cerdà o Maria Josep Picó.

Es tracta de contribucions breus, la qual cosa força els autors a elaborar una diagnosi molt sintètica del cas valencià i a esbossar un grapat d'idees sobre una matèria concreta. Ara bé, la distribució temàtica de les aportacions està pensada per a poder donar una visió de conjunt ben armada, sense coincidències. Així els autors analitzen el model urbanístic, l'eficiència energètica, el sistema de transports, la gestió de l'aigua o els processos de desertificació, tot enllaçant els impactes locals d'aquestes activitats amb la problemàtica climàtica d'abast global.

L'obra es dedica a la memòria d'Antonio Estevan, qui emprà bona part de la seua trajectòria vital a divulgar els principis de l'anomenada «nova cultura de l'aigua».

□ *Carles Sanchis Ibor*
Lletres Valencianes, n° 25

Quan la cartografia ensenya un poc més

Des de ben menuts hem vist mapes, hem estudiat mapes i hem dibuixat mapes, però no tota la cartografia és igual ni ens diu el mateix ni de la mateixa forma.

**ATLAS DE LA GLOBALIZACIÓN. COMPRENDER
EL ESPACIO MUNDIAL CONTEMPORÁNEO**

**MAIRE-FRANÇOISE DURAND, PHILIPPE COPINSCHI,
BENOÎT MARTIN I DELPHINE PLACIDI**

189 PÀGINES / 978-84-370-7193-0 / 25 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

La cartografia és la simple transposició d'un espai a un altre, de l'espai real a l'espai reduït i simplificat del paper, i en teoria és un procés objectiu. Tanmateix, ja fa temps que se'n va demostrar la ideologització molt sovint sota fórmules subliminars, i que s'agreuja en passar del portolà que es llegia damunt d'una taula i en totes les direccions, al mapa al s. XVI. De fet, la imatge cartogràfica es transforma en iconogràfica quan el nord es presenta sistemàticament a la part de dalt. Una projecció que en la tradició europea medieval, occidental i bizantina, situa els valors positius a la part superior i els negatius a la inferior (cel-infern, cap-extremitats, esperit-cos...)

Tot tenint en compte aquestes consideracions, el volum que presentem ens explica els grans canvis geopolítics, demogràfics, econòmics, socials i culturals des d'un enfocament interdisciplinari, tot prioritzant els problemes, processos i desafiaments del nou mil·lenni, com una mena de síntesi de l'estat del món en 2008.

Però què té de diferent aquest atlas? En primer lloc, la diàfana explicitació dels seus objectius i la confecció de la informació reflectida que ofereixen els professors Joan Romero i Bertrand Badié; en segon lloc, la seua estructura en-

focada a través de problemàtiques socials com ara els espais contrastats (rics i pobres, viure i morir, malalties, educació...), la regionalització del món, els actors transnacionals, les obediències entre estats, pau i guerres, les noves regulacions (medi ambient i contaminació, dinàmiques comercials, govern mundial, energies sostenibles...) i la globalització a Xina (tema a què dedica un capítol sencer); en tercer lloc, destaca la utilització de la projecció de Bertin 1953 en els mapes en detriment de la de Mercator, i en quart lloc la profusió de gràfiques i dades, així com comentaris molt seleccionats i que no es troben fàcilment.

Completa el volum un actualitzat mapa del món de 2008, amb la inclusió de Montenegro i el Sàhara occidental, plantilles mudes del mapamundi, índex de lèxic, relació de sigles, mapes, gràfics, comentaris sobre les fonts emprades, un índex detallat i una bibliografia de llibres i webs agrupada per diferents temes amb un predomini absolut dels originals francòfons. Ara bé, s'hi troba a faltar la utilització de la cartografia Peters i alguns quadres amb les dades bàsiques de cada país (superfície, població, PIB...).

□ Enric Ramiro

Lletres Valencianes, n° 25

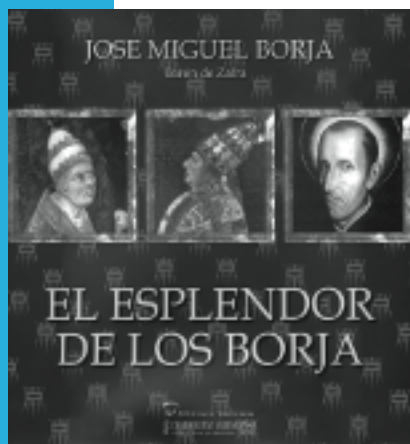
L'exposició i el catàleg *El llibre, espai de creació* ens permet aproximar-nos als orígens, variants i evolució històrica del llibre, així com al destacat paper que han exercit nombrosos creadors i artistes valencians en la constitució del llibre d'artista d'avantguarda. Aquesta és una exposició que serveix per a donar a conèixer l'important paper exercit per la Comunitat Valenciana en l'edició de llibres preciosos que per la seua concepció tipogràfica, format i enquadernació es constitueixen en valuoses i originals obres d'art.

L'exposició, comissariada per Antonio Alcaraz, sorgeix de la col·laboració entre la Biblioteca Valenciana i la Facultat de Belles Arts de València amb el Departament de Dibuix i amb el vicerectorat de Cultura de la Universitat Politècnica de València.

Biblioteca Valenciana
*Un focus cultural de la nostra
Comunitat Autònoma*

La celebración del V Centenario del nacimiento de San Francisco de Borja es una excelente ocasión para mostrar lo que representaron, los más destacados miembros de la familia Borja-Borgia, una familia de la nobleza valenciana que dejó su huella imperecedera tanto en el ámbito religioso como en el social y político. A lo largo de la historia, esta insigne familia proporcionó a la sociedad dos papa, numerosos obispos y cardenales, miembros de la nobleza, capitanes generales, embajadores y virreyes como el IV duque de Gandía.

Con *El esplendor de los Borja*, José Miguel Borja ha querido ofrecer a los lectores una obra divulgativa dónde se nos muestra los eventos borgianos más importantes, y para ello ha elaborado este libro que es una colección iconográfica que nos acerca, con imágenes y textos, a la atmósfera vital de este importante linaje a lo largo de cuatro siglos. De esta manera, uniendo la imagen a la palabra, ha podido dar una visión muy aproximada de lo que fueron los personajes y los escenarios donde se desarrolló una de las historias más extraordinarias del Renacimiento.

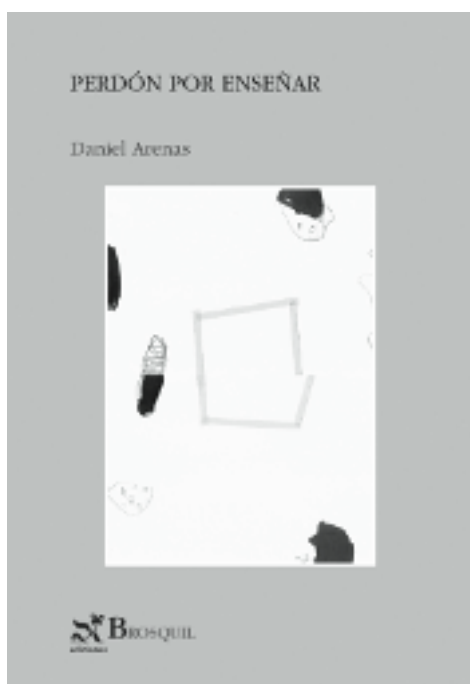

Tot un món per a triar

Mirant l'educació amb els propis ulls

A tothom que se li pregunte sobre el canvi educatiu, assentirà ràpidament. Són molts els elements que han evolucionat en el món de l'ensenyament, però uns pocs s'han mantingut, com són la queixa i la desconfiança cap a les noves generacions.

PERDÓN POR ENSEÑAR

DANIEL ARENAS

COL·LECCIÓ «CAMINÀS»

253 PÀGINES / 978-84-9795-294-1 / 16,95 EUROS

BROSQUIL EDICIONES, VALÈNCIA, 2008

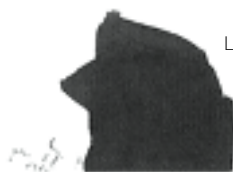
És fàcil comprovar que en els darrers anys s'han succeït tot un conjunt de lleis i reformes educatives, de vegades contradictòries i sovint conflictives. Sembla que cada govern pensava que tenia la fórmula màgica per a solucionar la complexitat educativa. El temps, tanmateix, els ha llevat la raó i ha dibuixat el consens i estabilitat del sistema com el menor dels mals. En aquesta ocasió, és un professor amb una llarga experiència en el món docent, qui ens apropa al procés d'ensenyament-aprenentatge a través de les seues opinions i vivències. Ens ofereix un tresor basat en el dia a dia i amb un llenguatge proper d'aspectes concrets i una certa ironia literària que farà les delícies de tots aquells que estem convivint amb els adolescents.

Perdón por enseñar és un crit de comunicació a la societat perquè siga conscient de les dificultats del docent, amb explicacions reals de fets singulars que de segur sorprendran a tots aquells que coneixen el món educatiu superficialment. Realment és un text entre biogràfic, assagístic i de narració realista, una barreja equilibrada per a observar i endinsar-se d'una manera agradable i a distància en les dificultats que pateixen la majoria dels docents en aquesta etapa de la secundària obligatòria. Daniel Arenas ens dibuixa en aquest re-

lat el treball quotidià del professor i les seues il·lusions, amb un panorama de tragèdia d'un sistema públic d'ensenyament que ha evolucionat des de la capacitat per a oferir oportunitats als estudiants fins a «l'atonía discriminadora en què agonitza actualment, ofegada en una filosofia pedagògica buida i feudatària de la hipòcrita correcció política regnant» segons les seues paraules. No obstant, si repassem la història des d'abans de Crist, hem de tindre en compte que les generacions que dominaven el sistema s'han queixat tradicionalment de les futures generacions ja que no compartien els seus ideals i costums. Però aquesta crítica és un parany, ja que els adults han estat els corresponsables de la seua formació i especialment dels valors que els han introduït. Per altra part, mala evolució seria si les coses no canviaren amb independència que ens agrade més o menys. I, a més a més, no hem d'oblidar que l'educació és tan sols un reflex distorsionat i inclús diríem que positiu, de la societat que estem creant entre totes i tots.

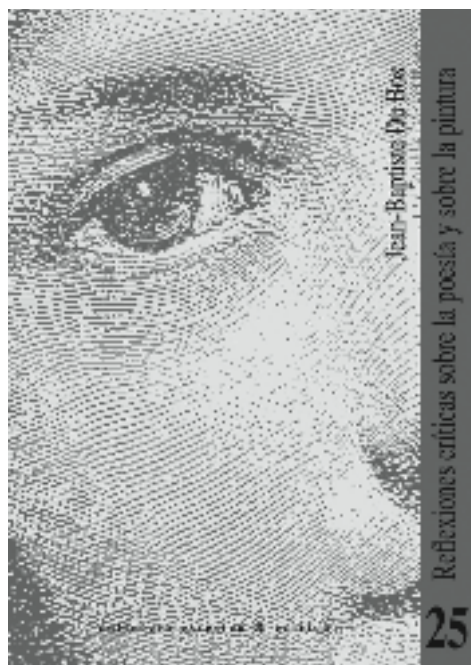
En definitiva, un llibre sincer, polèmic i autèntic que s'agraeix llegir per a reflexionar ben profundament sobre aquest meravellós panorama de l'educació contemporània en el món occidental.

□ Enric Ramiro
Lletres Valencianes, nº 25

La qüestió de l'estètica

L'obra de Jean-Baptiste du Bos és un esdeveniment decisiu en la història de la constitució de l'estètica moderna. Publicada en francès en 1719, es pot llegir ara, traduïda al castellà gràcies a una iniciativa editorial que cal qualificar d'important.

**REFLEXIONES CRÍTICAS SOBRE LA POESÍA
Y SOBRE LA PINTURA**

JEAN-BAPTISTE DU BOS

EDICIÓ, ESTUDI PRELIMINAR I
NOTES DE RICARDO PIÑERO MORAL

TRADUCCIÓ DE JOSEP MONTER

516 PÀGINES | 978-84-370-6842-8 | 29 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2007

La reflexió sobre les arts ha acompanyat sempre la creació artística per part dels filòsofs, pels preceptistes o pels artistes mateix. Però el problema de la bellesa i de les seues diferents manifestacions ha estat tractat d'una manera marginal i dispersa. El que hi ha comptat més són les «arts», les tècniques, els preceptes, que l'artista ha de seguir i que el crític ha de tenir en compte en les seues observacions. A partir, però, de finals del segle XVII, comença la constitució d'una disciplina autònoma que tractava d'estudiar sistemàticament aquestes qüestions que seran denominades «estètiques» sobretot a partir de Baumgarten, que publica un tractat amb el títol, justament, d'*Estètica*. El fet és que, durant el XVIII, es multipliquen les publicacions amb un títol o altre sobre aquesta problemàtica. Entre aquestes, en 1719, aparegué una obra en gran part pionera i fonamental de la història de l'estètica: *Reflexions critiques sur la Poesie et sur la Peinture*, de l'abat

Jean-Baptiste du Bos. Malgrat el temps transcorregut, conserva un gran interès no solament històric, sinó actual. En té, d'una manera particular, perquè el punt de mira central d'aquestes *Réflexions* convergeix, bàsicament, amb el corrent actual de l'estètica de la recepció. La gran novetat de l'obra de Du Bos en la història del pensament sobre l'art és justament la d'ocupar-se de l'art en tant que objecte d'experiència de l'espectador o del lector. Abans, en general, el poema o el quadre eren el camp d'atenció privilegiat, mentre que l'autor i el públic restaven en un lloc lateral. Per a Du Bos, en canvi, l'espectador i el receptor constitueixen l'eix del seu plantejament estètic. Com que per a ell la finalitat de l'art és plaure, cal reflexionar sobre el subjecte d'aquest plaer. Diu, per exemple: «*Dado que la primera finalidad de la pintura es emocionarnos, los poemas y los cuadros no son buenas obras más que en la medida que nos emocionan y nos enganchan.*» Amb aquesta declaració defineix la tasca del filòsof de l'art en una direcció psicològica, ja que es proposa saber com és que les obres d'art produeixen un plaer en els éssers humans. Però Du Bos, a més a més, no es limita a estudiar i examinar les causes d'aquests efectes de les obres, sinó que afirma que l'experiència sensible del receptor de l'obra, les emocions que aquesta li produeix, són

justament el criteri que permet judicar-les amb justesa. Les regles artístiques no són una bona guia per al crític, sinó al contrari. Ell no les té en compte en el seu examen. Diu: «*Si alguna vez adopto el tono de legislador, será por descuido, no porque se me ocurra tener esta autoridad.*» L'autoritat la té l'espectador, el lector. «*El verdadero medio de conocer el mérito de un poema será siempre consultar la impresión que produce.*»

La paraula clau amb què Du Bos anomena el centre de l'experiència estètica és «sentiment». Aquest és com un «sisè sentit» que tots els homes tenen per judicar una obra.

El públic, doncs, es constitueix en el protagonista de la reflexió estètica perquè qualsevol aficionat pot judicar una obra seguint el seu sentiment. Ricardo Piñero, en el seu estudi preliminar, situa històricament aquesta posició. Du Bos, diu, era un home de món, no un artista d'ofici, sinó un estudiós, un «consumidor» que es movia amb freqüència pels salons del seu temps on es parlava de temes artístics o que visitava exposicions de pintura, cosa que va permetre «*la configuración de la noción de público*». Va configurar, també, entre altres reflexions interessants, una nova noció de l'artista com a «geni».

□ Josep Iborra

Lletres Valencianes, n° 25

Punt de Mira

Aquesta miscel·lània recull les conferències del simposi «El món i l'obra de Joan Francesc Mira», celebrat l'any 2005. S'hi apleguen textos d'Enric Balaguer, Emili Casanova, Xavier Ferré Trill, Joan J. Gregori Berenguer, Albert Hauf, Víctor Mansanet, Lluís Meseguer, Juan Luis Moliner, Miguel Navarro Sorní, Francesc Pérez i Moragón, Adolf Piquer Vidal, Vicent Pitarch i Almela, Jaime Siles, Josep A. Solves Almela i de l'escriptor i intel·lectual de València mateix, Joan Francesc Mira.

EL MÓN I L'OBRA DE JOAN FRANCESC MIRA
A CURA D'EMILI CASANOVA, ALBERT HAUF I LLUÍS MESEGUER
268 PÀGINES / 978-84-96545-72-4 / 30 EUROS

EDITORIAL DENES, PAIPORTA, 2008

A hores d'ara, dir que Joan Francesc Mira és un dels escriptors valencians més destacats i de més projecció enllà de les nostres fronteres, és no dir quasi res, o parlar-ne esbiaixadament i incompleta. Perquè Mira és, a més d'un prolífic i molt bon escriptor, un intel·lectual de primera magnitud. Un intel·lectual amb una sòlida formació i una trajectòria impecable. Introducitor de l'antropologia social i de l'etnologia a casa nostra, activista cívic, militant polític, agitador de consciències, traductor, novel·lista, articulista, assagista... Tot plegat correspon a un home de mentalitat i vocació enciclopèdiques, que parteix del saber i de la raó com a màximes inequívokes i ineludibles del seu quefer literari, o, millor encara, com a principis regidors del seu tarannà vital.

Joan Francesc Mira va començar a fer d'antropòleg quan aquesta disciplina de les ciències socials era, al nostre país, poc més que una quimera llunyana o un miratge indefinible. Va treballar en els anys setanta amb uns dels pares de l'antropologia social, C. Lévi-Strauss; va ser col·laborador en el Consell Internacional de les Ciències Socials de la Unesco, i va ampliar estudis a les prestigioses universitats de la Sorbona i de Princeton. Mira va revertir aquell bagatge acadèmic com a director de l'Institut Valencià de Sociologia i Antropologia Social (1980-1984), fundador i director del Museu d'Etnologia de València (1982-1984), conseller de la Institució Alfons el Magnànim i de la Institució Valenciana d'Estudis i Investigacions (1991-1997).

Totes aquestes facetes de l'intel·lectual Mira tenen un eix vertebrador que no l'ha abandonat mai: el compromís amb la causa del valencianisme. Un valencianisme entès des d'una perspectiva profundament democràtica, basat en l'intercanvi social, la tolerància, el diàleg, la solidaritat...

Potser el seu cim intel·lectual passa pel vessant literari, com un dels assagistes més perspicaços que tenim, i com un dels més reeixits novel·listes, que sap

aprofitar l'erudició en la justa mesura, en favor d'una trama perfectament travada. Títols com ara *Crítica a la nació pura* o *Sobre la nació dels valencians*, en el terreny de l'assaig, i *Els cucs de seda*, *Borja Papa*, *Purgatori* o la recentment apareguda *El professor d'història*, pel que fa a la narrativa, són ja fites cabdals de la història de la nostra literatura. A més, Joan Francesc Mira és autor de milers d'articles periodístics en què exerceix de *voyeur*, d'observador perspicaç –i crític– de la seua societat i de la seua gent. Aquests articles han estat feliçment recopilats en llibres com ara *Punt de Mira*, *Els sorolls humans*, *Cap d'any a Houston, Texas* o *Déus i desastres*.

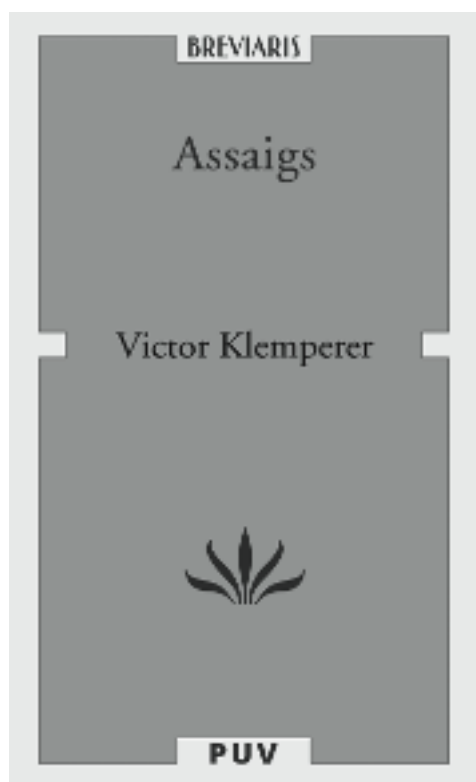
Enmig de l'ambient de mediocritat política, social i cultural generalitzat que hi ha en la nostra societat, llegir Joan Francesc Mira és un luxe impagable. Únicament podrem «compensar» el seu «sacrifici» pel país i el seu lliurament incondicional a l'ofici de l'escriptura si llegim la seua obra, sens dubte la correspondència més gratificant per a un escriptor, i la més profitosa per a les persones que cerquen en la lletra impresa, no únicament entreteniment, sinó també la possibilitat de créixer moralment i humana.

□ Juli Capilla

Lletres Valencianes, n° 25

Camins europeus de la literatura

Aquest volum recull tres assaigs de Victor Klemperer, romanista reconegut que va ser perseguit pels nazis. El primer és una interessant reflexió sobre el problema de la literatura universal; el segon, sobre la funció dels intel·lectuals; l'últim és una penetrant recensió de *Mimesis*, la gran obra d'Auerbach.

ASSAIGS

VICTOR KLEMPERER

TRADUCCIÓ DE MARC JIMÉNEZ / INTRODUCCIÓ D'ANTONI MARTÍ

COL·LECCIÓ «BREVIARIS», XVIII

156 PÀGINES / 978-84-370-7132-9 / 12 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

La idea d'una literatura universal és una idea típicament europea. La va formular Goethe en els últims anys de la seua vida durant els quals hi va insistir de tant en tant per precisar-la. El terme *Weltliteratur* amb què la va encunyar apuntava en principi a una mena de literatura mundial, però que ell no entenia en tota l'amplitud. La proposta de Goethe depenia d'una idea determinada de la cultura, que era en el fons, la que s'havia desenvolupat des dels grecs i els llatins.

La concepció goethiana de la «literatura universal» depenia, en bona part, segons Klemperer, de la idea que s'havia fet la literatura de l'antiguitat clàssica grecoromana. S'hi va afegir el concepte orgànic de la cultura que Herder havia plantejat i que incloïa, en principi, en un pla d'igualtat totes les cultures diverses animades per l'esperit original que les definia.

Goethe havia subscrit aquesta teoria i s'interessà al llarg de la seua vida per la poesia popular d'Occident i d'Orient, però acabà considerant que aquest tipus de producció no tenia cabuda en la *Weltliteratur* pel seu caràcter limitat, local. La concepció que ell en tenia, com ho remarca l'autor d'aquest assaig, gravitava en l'espirit de la literatura europea. Goethe mateix, en els seus dubtes i vacil·lacions, parlava de «literatura universal europea». En definitiva, pensava que cada poble o cada individu podia participar de «la» literatura amb la seua pròpia peculiaritat, però sempre dins d'una racionalitat comuna. Evidentment, amb aquesta condició, la «racionalitat comuna», Goethe es remetia a l'Europa que es va forjar precisament entorn de la raó. Per altra banda, tampoc no volia situar-se en la noció il·lustrada de la raó, sinó tenir en compte la part més peculiar dels diferents pobles i individus. Remarcava, però, que en compte de fixar-se en les manifestacions externes d'aquestes cultures, calia aprofundir en allò que tenien de més intern i íntim, de més essencial i original, d'origen inconscient. Però això no és encara tota la qüestió. Klemperer assenyala que Goethe es movia ja des del *Sturm und Drang* en un clima romàntic i que en poc temps els

escriptors del seu país havien creat una gran literatura que es volia el paradigma de la literatura universal. Goethe, encara que va participar d'aquesta concepció, continuava pensant que França l'havia de liderar. Klemperer, pel seu compte, tot repassant la història de la idea de la literatura universal abans i després de Goethe, arriba en el fons a la conclusió que la realitat de la literatura universal passa per les literatures francesa i alemanya.

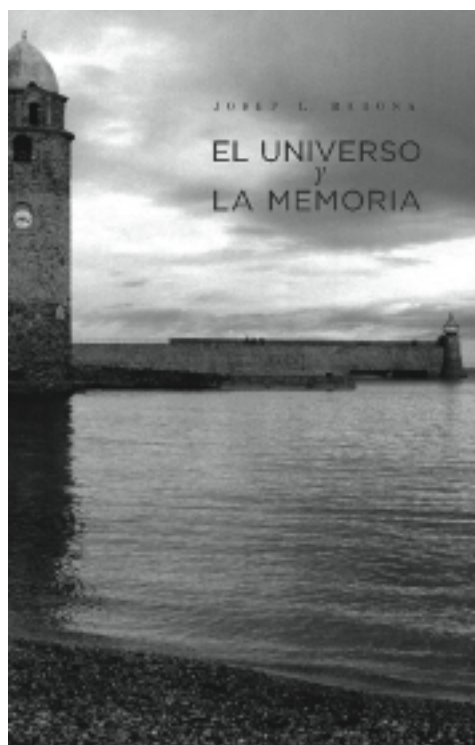
Aquest volum es completa amb dos assaigs molt més curts. «El paper de l'intel·lectual en la societat» és una reflexió sobre el menyspreu dels nazis per la intel·ligència i sobre els mitjans que el règim de Hitler va fer servir per destruir-la. L'autor subratlla el paper que pot acomplir l'intel·lectual per refrenar els instints tot conservant la llibertat de pensament. El volum es tanca amb l'article «Filologia a l'exili», centrat en l'obra *Mimesi. La representació de la realitat en la literatura occidental*, que Auerbach, expulsat pels nazis, va escriure a Istanbul, on ocupava una càtedra universitària. Klemperer ha intentat resseguir en aquesta ressenya els fils de la trama rigorosa i complexa d'aquesta obra fonamental de la literatura comparada.

□ Josep Iborra

Lletres Valencianes, n° 25

Exploración retrospectiva

Josep L. Barona, doctor en medicina, historiador de la ciencia y catedrático de la Universidad de Valencia, es el autor de esta obra de difícil tipificación, en parte novela retrospectiva, en parte ensayo meditativo. Enmarcando las reflexiones del autor, por sus páginas pasan los recuerdos minuciosos de la infancia del protagonista en Valencia y de su experiencia adulta en Holanda.

EL UNIVERSO Y LA MEMORIA

JOSEP L. BARONA

398 PÁGINES / 978-84-936310-0-0 / 18 EUROS

RUZAFÁ SHOW EDICIONES, VALÈNCIA, 2008

Esta obra de ficción de Josep L. Barona, historiador de la ciencia y docente universitario, está dividido formalmente en tres partes (o «libros», como se nombran en el propio texto), pero para el lector que cierra el volumen resulta difícil no reagruparlas en sólo dos: la primera parte, que ocupa el «libro» primero y versa sobre los recuerdos infantiles del protagonista en la ciudad de Valencia de los años sesenta, y la segunda, que ocupa los «libros» segundo y tercero y versa sobre la vida del protagonista, ya adulto, en la ciudad de Ámsterdam unos veinticinco años después.

Como sucede en *El extranjero* de Albert Camus, la novela se inicia con la muerte de la madre del protagonista y prosigue con la evocación que despierta esa muerte de todo un mundo que de golpe desaparece: el mundo de la propia

madre, pero también el de la infancia del protagonista. Esta primera parte resulta de un extraordinario interés humano y literario en lo que tiene de memorial familiar, y nos recuerda que cada vida es digna de contarse y de escucharse. Particularmente vívidas son las páginas dedicadas al abandono del hogar por parte del padre, emigrante de los sesenta en Holanda, que un buen día ya no vuelve de vacaciones a casa como solía, y del que nunca se sabrá nada en el futuro, y la espera consecuente de la madre, más allá de toda esperanza, hasta el último día de su existencia. También resulta de interés el amor en detalle a la Valencia infantil de los sesenta, los pozos artesianos y las radionovelas «para mujeres», las partidas de fútbol-arbellón, los curas extendiendo el dorso de su mano y las películas cortadas, la visión melancólica de la gris España a la vuelta de la posguerra que la infancia convierte en teatro de maravillas. La segunda parte explica la vida adulta del protagonista que viaja a unos astilleros holandeses donde trabajó su padre, quizá en busca de su presencia y no sólo de su memoria, pero que luego se queda a vivir en Ámsterdam. Veinticinco años después del abandono del hogar del padre, el hijo reiterará la misma acción,

en el mismo país, con su propia esposa e hijo, ahora atenuada o disfrazada de divorcio consentido entre profesionales de éxito.

De menor interés la segunda parte, más apoyada en referencias cultas y culturalistas y en reflexiones generales, la obra recobra el vuelo con la repetición en cascada del pecado original: si la abuela, pobre campesina, fue seducida en una verbena por un señorito con coche vistoso y pagó por su error criando sola una hija natural ante la incomprensión de la España rural de los años treinta; si la hija envejeció rápidamente ante el inexplicable abandono del esposo para el que había vivido hasta entonces, el hijo de esta repetirá la acción del padre y el abuelo casi fatalmente, esta vez por razones banales. «Navegante» después de «náufrago» o verdugo después de víctima, el varón repite la huida trágica que deja un rastro de infinito dolor en los que dependen de él para crecer o, simplemente, vivir.

□ *Miguel Catalán*
Letres Valencianes, nº 25

Educació artística i museus

Fruit del desig per la recerca i per estudis nous que participen en el debat sobre l'educació artística és aquesta miscel·lània d'Olaia Fontal, Ricardo Marín i Imanol Aguirre, entre altres, on es plantegen les crucials relacions entre les universitats, els museus i els centres educatius.

MENTES SENSIBLES.
INVESTIGAR EN EDUCACIÓN Y MUSEOS

RICARD HUERTA, ROMÀ DE LA CALLE (EDS.)

COL·LECCIÓ «OBERTA»

201 PÀGINES | 978-84-370-7147-3 | 15 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

Amb la premissa «l'educació sense les arts seria una empresa empobrida», Elliot Eisner denunciava el confinament del coneixement artístic al pla afectiu, mentre que l'adquisició d'un coneixement científic s'ha vist sempre privilegiat des del punt de vista acadèmic, social i cultural.

Eisner, anomenat en les primeres pàgines del pròleg del llibre, és una de les personalitats que més ha contribuït en la reflexió entorn a l'educació artística. Des d'aquest punt de vista, els autors ens ofereixen una compilació de textos amb la finalitat de divulgar les investigacions que sobre aquest tema estan fent-se i que segueixen les idees d'Eisner, alhora que les amplien i que descobren punts de vista diferents.

Una de les grans aportacions de l'obra és la importància que concedeix a l'àmbit de la investigació universitària i a la necessitat que hi ha d'arguments i propostes innovadores en educació artística i museus. D'aquesta manera, ja en el títol s'hi entreveu la implicació en la reivindicació de l'educació

artística com un model òptim d'aprenentatge del qual, a més, s'ha de tenir cura a causa de la forta infravaloració que des de certs sectors de l'educació està patint.

Aquest desig per la recerca de nous estudis que participen en el debat sobre l'educació artística s'emmarca dins de l'activitat impulsada per l'Institut de Creativitat i Innovacions Educatives de la Universitat de València que s'encarrega de l'organització d'uns seminaris d'investigació en educació artística. Així, després de les terceres jornades d'investigació en educació i museus celebrades al MUVIM de València, al desembre de 2008 sorgeix aquesta publicació amb el principal objectiu de recollir les aportacions d'alguns dels grups d'investigació que hi participaren i que proposaren diversos projectes que proven d'interpretar les necessitats que els nous públics dels museus presenten en l'actualitat.

Aquest projecte s'assenta en les experiències anteriors que donaren com a resultat *La mirada inquieta. Educación artística y museos* (Huerta i de la Calle, València: PUV, 2005) i *Espacios estimulantes. Museos y educación artística* (Huerta i De la Calle, València: PUV, 2007). A més, la potenciació de la funció educativa dels museus des de ja fa uns anys ha propiciat la divulgació d'estudis com aquests que integren discursos que tracten de millorar l'oferta de les institucions i que procedeixen tant de les escoles i les universitats com dels museus.

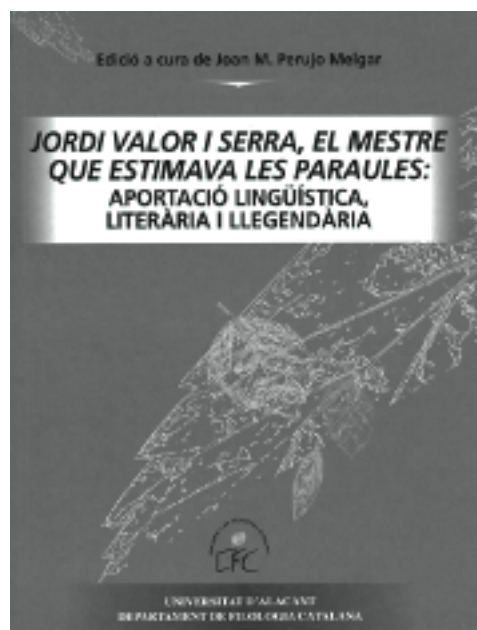
Per tant, allò que més interessa és promoure un intercanvi entre els professionals de l'educació i els museus amb una intencionalitat clara de fomentar un diàleg entre les dues parts i facilitar una millora de l'oferta educativa. La idea més important seria la d'alçar-se com una eina per als educadors que arriben als museus i no disposen dels recursos suficients per a poder convertir les visites dels alumnes en una experiència significativa.

Amb aquest motiu, el llibre es distribueix en dues seccions. D'una banda, hi ha els textos que plantegen els interrogants que ens poden ajudar a entendre d'una manera més senzilla alguns dels aspectes que cal tenir en compte en plantejar-se iniciatives d'investigació. És el que Huerta i de la Calle han anomenat «estratègies». D'altra banda, en l'apartat de col·laboracions s'hi mostren els estudis de casos en què es constaten les distintes aportacions que es poden generar en posar en contacte les universitats, els museus i els centres educatius, perquè tots tres n'assumeixen la responsabilitat dins d'aquesta matèria. Així, noms com ara Olaia Fontal, Ricardo Marín i Imanol Aguirre són sols alguns dels que participen en aquest volum amb proposicions que pretenen situar a l'educació artística en el lloc que es mereix.

□ Clara Berenguer Revert
Letres Valencianes, n° 25

Un mestre alcoià pràcticament oblidat

Diversos estudis sobre l'obra i la figura de Jordi Valor i Serra, escriptor alcoià (1908-1984) que va contribuir poderosament a la recuperació del valencià a les comarques del sud del País Valencià en els anys més durs del franquisme.

**JORDI VALOR I SERRA, EL MESTRE QUE ESTIMAVA
LES PARAULES: APORTACIÓ LINGÜÍSTICA,
LITERÀRIA I LLENDÀRIA**

EDICIÓ A CURA DE JOAN M. PERUJO MELGAR
408 PÀGINES / 978-84-608-0673-8 / 17 EUROS

UNIVERSITAT D'ALACANT, ALACANT, 2007

A la nostra literatura mancada de suports institucionals i, sobretot, polítics, almenys pel que es refereix al nostre àmbit valencià, li ve molt bé el suport i l'encoratjament d'investigadors universitaris que reconstrueixen el nostre passat, i, si és el més immediat, millor. Ens trobem precisament davant d'un escriptor alcoià, Jordi Valor i Serra (1908-1984), que tot i que era ja una peça clau en la recuperació del valencià a les comarques del sud, especialment la Marina Alta i l'Alcoià-Comtat, al costat d'altres més coneguts –E. Valor, M. Ibars o J. Valls–, l'obra de Valor i Serra era ben coneguda a causa d'haver estat publicada dins editorials privades, com Hispènia a Alcoi, o en col·leccions menors com Sicània a València, fins que a darrera hora va publicar en editorials més reconegudes com L'Estel, l'any 1975 i Prometeo, dins El Conte del Diumenge, l'any 1981. Tan

sols els alcoïans, sempre fidels als seus «homenots», li han fet un reconeixement públic dins *Jordi Valor: Homenatge pòstum*, a càrrec de l'Associació Cultural Alcoià-Comtat, l'any 1985.

Calia, per tant, un veritable homenatge acadèmic que investigués «l'aportació lingüística, literària i llegendària del mestre que estimava les paraules, Jordi Valor i Serra». I aquest llibre, a més d'ésser un homenatge, vol ser una «reivindicació», com bé apunta el seu coordinador, el professor M. Perujo, car «l'escriptor alcoià va publicar obres ben dignes que mereixen un lloc en la història de la nostra literatura, en un moment en què escriure, i sobretot escriure en valencià, comportava un cert risc». Òbviament, la figura i l'obra de Jordi Valor i Serra mereixen ser recuperades per a la memòria col·lectiva i per a la història de la literatura catalana en els diversos vessants, talment com hom assenjala en el títol del llibre. Un total d'onze col·laboradors –E. Reig, B. Capó, J. Valor Abad, V. Simbor, J. Botella, M. A. Francés, A. Miró, J. Perujo, J. Borja, E. Casanova, A. Zaragoza– aporten visions ben interessants en l'estudi i en la reconstrucció d'aquest escriptor alcoià. I així, el lloc de la seua obra narrativa dins el context de la literatura de postguerra al País Valencià, els personatges

femenins dins les obres de Jordi Valor i Serra, la seua producció escrita en castellà, el model de llengua que feia servir en els seus escrits en català, especialment la seua precisió i gran riquesa lèxica, la seua enorme dimensió pedagògica i humana, etc.

Més enllà d'aquest magnífic volum d'homenatge a l'obra i la figura de Jordi Valor i Serra, caldrà continuar investigant dins la biblioteca i l'arxiu del mateix escriptor, car, segons sembla, pot haver-hi una interessant correspondència amb autors com ara Joan Fuster, l'assagista Gaziell i segurament amb escriptors castellans del segle XX.

Per acabar, direm el que hem assenyalat en moltíssimes ocasions entorn a escriptors cabdals del sud valencià com J. Valls, E. Valor, M. Ibars, sense els quals el conreu de la literatura catalana no hagués arribat probablement a les comarques del Sud. Tots ells, al costat del «mestre que estimava les paraules», Jordi Valor i Serra, van contribuir decisivament al conreu de les nostres lletres més al sud de les comarques de l'Alcoià-Comtat, de la Marina Alta i de la Foia de Castalla i que arribés a l'Alacantí i al Baix Vinalopó i que la Universitat d'Alacant haja tingut l'honor i l'obligació de reivindicar-los a tots ells.

□ Lluís Alpera
Lletres Valencianes, nº 25

Pinturas callejeras en 3D

Anamorfosis. El ángulo mágico, publicada por PUV, es una obra en la que se hace un estudio en profundidad de un aspecto muy concreto y poco conocido para el público en general, las anamorfosis o lo que es lo mismo las «pinturas callejeras en 3D» que es el nombre común con el que se conocen este tipo de pinturas.

ANAMORFOSIS. EL ÁNGULO MÁGICO

MARÍA GÓMEZ

148 PÁGINAS / 978-84-370-7142-8 / 16 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

En la actualidad, fruto de los avances de las nuevas tecnologías, es frecuente ver imágenes en 3 dimensiones y son muchos los que se han preguntado alguna vez cómo se consigue crear este tipo de representaciones que a la vista del ojo humano parecen totalmente reales. A lo largo de las páginas de este libro se intenta dar respuesta a muchos de estos interrogantes. En primer lugar la autora realiza un breve recorrido histórico, constatando que no se trata de una técnica nueva ya que, desde el Renacimiento, fue usada por artistas tan innovadores para su época como Leonardo Da Vinci. También explica que la anamorfosis no es únicamente un rasgo pictórico relacionado con perspectivas ilusorias como pueden ser los trampantojos, escorzos etc. y que no es comparable a otros géneros como el *grafiti* urbano.

Teniendo en cuenta estas premisas iniciales, que sitúan al lector, María Gómez, autora del estudio, intenta desvelar algunas de las claves que nos llevarán a conocer qué son las anamorfosis, qué fundamentos teóricos y prácticos son los que la componen y, en definitiva, lo que la autora realmente se propone es descubrir el fundamento de esta técnica a través de la demostración empírica. Muestra paso a paso cómo se realiza una composición anamórfica que, como ella misma apunta al inicio del libro, es una técnica que sólo requiere una cámara de fotos, una cuerda, tizas de colores y carbón vegetal. De sus palabras se puede desprender que adentrarse en el mundo pictórico de este tipo de representaciones es una técnica que no supone excesivas complicaciones y que resulta fácil de realizar por cualquier persona decida a embarcarse en el proyecto, sin embargo, nada más lejos de la realidad. La anamorfosis es una técnica pictórica y como tal está basada en fundamentos no sólo prácticos sino también teóricos y conceptuales y ahí precisamente es donde radica la complejidad del tema. La autora utiliza una terminología profesional, y habla de bocetos, puntos de fuga, geometría, matemáticas y de distintas técnicas artísticas, es decir, de un numeroso compendio de

principios que a pesar de ser expuestos, en este libro, de forma amena y didáctica, resulta poco probable que puedan comprender en su complejidad todas aquellas personas neófitas en el tema. Este hecho no obstante no desmerece la importancia e interés que este estudio, preciso y detallado, pueda despertar en aquellas personas interesadas, y conocedoras, del complejo mundo del arte y otras disciplinas anejas. Se trata pues de un libro dirigido, fundamentalmente, a todos aquellos que quieran iniciarse y conocer más a fondo la técnica y el arte de las proyecciones anamórficas, y más concretamente de las anamorfosis planas.

□ *María José García Sahuquillo*
Lletres Valencianes, nº 25

